

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на **Татяна Василева Петкова**
на тема: **«Човешката участ в процеса на глобализация»**
за получаване на образователната и
научна степен **“Доктор“**
в научна област 05.01.01. «История на философията».

Рецензент: проф. Желязко Д. Стоянов, д.ф.н.

Данни за докторанта:

Татяна Василева Петкова е родена през 1976 г. Завършва специалностите «Философия и теология» в ЮЗУ – Благоевград. Повече от осем години е преподавател по философия и английски език. Подготвя дисертация като докторант на самостоятелна подготовка в катедра «Философски и политически науки» при същия университет, която след сериозно обсъждане на свое заседание на 17 април 2012 г. взема решение да предложи на Академичния съвет да разкрие процедура по защита на темата «Човешката участ в процеса на глобализация» по научна специалност 05.01.01 («История на философията»).

Т. Петкова владее английски, френски, руски, италиански и испански език. В последните години се обучава по Програма «Специализирана квалификация на английски език».

Данни за докторантурата:

Т. Петкова подготвя труд върху Човешката участ в процеса на глобализация. Неин научен ръководител е доц. д. н. Лазар Копринаров. Докторантката полага необходимите изпити по предвидените

докторантски минимума и през март 2012 година представя за обсъждане в катедрата дисертация на тема «Човешката участ в процеса на глобалното общество». На 17 април дисертацията е представена на разширено заседание на катедра «Философски и политически науки», която след сериозно обсъждане взема единодушното решение да я насочи към защита.

Данни за дисертацията и автореферата:

Дисертацията е в обем от 195 страници, структурирана е в увод, четири глави, заключение. Библиографията включва 178 източника, от които 35 са в електронен вариант. На български и руски език са 118 източника, а 60 са на английски, немски, испански и италиански.

Още с избора на посочената тематика Т. Петкова си създава добри предпоставки за историко-философски, културологически и антропологически успехи. Първо, тя превръща в предмет на изследване важна тема от философско-културологично-антропологичното познание – човешката участ в процеса на глобализацията. Поставената задача е провокирана и от нуждата научното познание да се фокусира върху явление, което «произвежда и благата, и бедствията на нашето време», Защото глобализацията е свързана, първо, с транснационализация на производството и пазарите, второ, с комуникативната свързаност на света; трето, с формирането на световна финансова инфраструктура; четвърто, с международното реструктуриране на работната сила, и т. н. В този смисъл е оправдана и нейната основна цел – да фокусира своето внимание върху едно от най-важните измерения на глобализацията – човешкото измерение, по-специално човешката участ в този процес..

Второ, формулирането на тази потребност ѝ създава евристични предпоставки да се насочи към възможностите на «философско-антропологическия похват в анализа на глобализацията».. Поставената цел, която визира и собствено философско-културологичните, и специално-антропологичните аспекти, ѝ помага да разкрива важни елементи и механизми в изследвания от нея обект, както и в развитието на идеите на съответните философи и антрополози. В случая безспорните успехи на изборния от Т. Петкова подход се обуславя и от

предварителната яснота на използваната понятийна мрежа в нейния дисертационен труд.

Трето, специално отбелязване заслужава и фактът, че Т. Петкова използва богата библиографска база на български, руски, английски, испански и италиански език. И поради това тя съумява да синтезира сполучливо историкофилософско-антропологичният с науковедският подход в съответните части на своята научна разработка. Т. Петкова успява да намери своето място във възможните интерпретации върху изследваните от нея проблеми, да им предложи адекватни решения с помощта на адекватни научни методи и разнообразни познавателни средства.

Четвърто, използваният от нея научен език демонстрира убедително, че Т. Петкова има солидни историкофилософски и културологично-антропологични знания, което ѝ дава възможност да се произнеса обосновано по сложната социално-философска проблематика, поставена и разглеждана в нейното изследване.

Авторефератът е изготвен съобразно изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на ЮЗУ за условията и реда за придобиване на образователната и научна степен. Справката за приносите представя коректно съответните постижения на дисертацията, но се нуждае от по-добро систематизиране.

Научни приноси:

Първо, Т. Петкова поставя и много добре проследява градацията (и в хронологичен аспект) на идеите на редица авторитетни философи, антрополози и културолози – Платон, Аристотел, (От Стария и Новия Завет), Августин Блажени, Жан Боден, Т. Хобс, Лок, Кант, А. Гидънс, Р. Робъртсън, М. Олброу, А. Кастелс, А. Негри, Цв. Тодоров и др. Този подход е подчинен на нейната основна теза, че тези «идеи от обсега на философската антропология, етиката, философията на религията, на политиката, на правото и културата» са част от историята на философската мисъл, но са и структурно-образуващи елементи на идеите за съвременния глобализационен процес.

Второ, избраният подход я задължава да дефинира «четирите оси», чрез които могат да се типологизират многобройните опити за

теоретизации върху глобализацията. Тези «оси» касаят различията, първо, в третирането на началната точка на глобализацията; второ, в осмислянето на глобализацията в координатната система «хомогенизация – хетерогенизация»; трето, в опитите за оценяване на глобализацията; четвърто, антропологическите последици от нейното реализиране. Полезни са и усилията на докторантката да намери своето място между идеите на «апологетите на глобализацията» и «антиглобалистите» – става дума за позицията на «неутралите». Съгласен съм с Т. Петкова, че тази позиция е по-адекватна на реалните процеси на глобализацията. Подкрепям и нейните усилия чрез подобен подход да се «изгради пътят към една нова социализация». Но ми се струва, че в тази позиция има редица «ценни ядра», които в нейното изследване не са достатъчно открити или поне ясно поставени.

Трето, редица интересни идеи се срещат в опитите на Т. Петкова да разгледа проблемът за «социалното пространство и социалното време» в контекста на съвременните глобализационни процеси. Защото в случая става дума за анализ на двете основни понятия на социалната философия, които имат пряко отношение към повечето проблеми на философската антропология. Силни моменти особено в Трета глава, в която се разглежда проблемът «Глобализация на социалното пространство», се съдържа най-вече в анализа върху рисковете и на «рисковото общество», които по същество са амбивалентни. Тяхната амбивалентност се проявява много ясно при опитите да се разкрива липсата на социален контрол върху редица «социални рискове», което от своя страна произвежда различни форми на «социална несигурност». Тези проблеми намират особено силен резонанс при анализа на съвременния «мобилен човек».

Четвърто, заслужава подкрепа и специалното внимание към проблема за връзката между «гетоизацията и глобализацията», както и опитите да се разкрият причините за едно наистина интересно явление: «Защо различните общности сами търсят самоизолиране в социалното пространство». Интересен е и подходът на Т. Петкова към извънредно тревожния проблем в процеса на съвременната глобализация мултикултурният плурализъм да се превърне в мултикултурен егоизъм. Очертава се несъвместимост между факта, че интензивната мобилност

на съвременния човек вместо да глобализира неговата биография, просто засилва неговия космополитизъм, което се свързва и със сигментирането на социалното пространство и за превръщането му в мозайка от съжителстващи «чужденци».. Т. Петкова обаче би могла да помисли и върху проблема за «пространствено-времевата локализация» на тези важни социални процеси». В този пункт със сигурност се съдържа една своеобразна «рецепта» за лечението на «редица европейски и световни болести», доколкото те са зависими и от рефлексивната дейност на познаващия и действащия субект.

Пето, редица богати възможности се крият и в идеята за «ускоряването на социалното време», за култа към бързия оборот, към ускорената промяна във всичко и на всичко. В този смисъл подкрепям опитът на Т. Петкова да анализира специално темата за «гъвкавото време», свързано най-вече с ускоряването на неговото протичане, както и на «преживяването на социалното време». С основание тя достига до извода, че «Днешният човек сякаш живее в едно постоянно бъдеще», но глобализационният процес променя и нашето отношение както към социалното минало, така и към традициите.

Шесто, интересни моменти се съдържат и в анализа на Т. Петкова върху особеностите на виртуалното пространство-време, които в глобалната мрежа предоставят нови и непознати възможности за самопознаване, но и неограничени възможности за бягство от реалността, което в редица случаи се отразява крайно отрицателно както върху индивида, така и за обществото. Наистина «отчуждаването и капсулирането» в себе си чрез комуникиране в глобалната мрежа демонстрира противоречивостта на активното вметване на виртуалното в реалното социално пространство и време. ,

Публикации и участия в научни форуми:

Т. Петкова е автор на четири научни публикации по темата на своята дисертация в реномирани философски издания. Тези публикации представят главните моменти от нейната дисертационна разработка и са посветени на основни идеи и постановки на проблема за човешката участ в процеса на глобализацията.

Тя е автор и на още няколко доклада по проблеми на антропологията и глобализацията. Т. Петкова сочи и едно забелязано цитиране на своя статия по тези проблеми.

Заключение:

Като имам предвид, първо, че представеният от Татяна Петкова дисертационен труд отговаря на изискванията за получаване на образователната и научна степен «Доктор».

Второ, че в нейните научни публикации са поставени компетентно и се изследват комплексно и задълбочено сложни и актуални проблеми, свързани с “историкофилософско-културологични и философско-антропологични аспекти», които отговарят на изискванията за професионалното направление 05.01.01.«История на философията»;

Трето, че тя използва евристично своите философско-антропологични и културологични знания и натрупаният по време на обучението изследователски опит, благодарение на което реализира в своето дисертационно изследване редица безспорни научни и научно-приложни приноси и сполуки,

приканвам членовете на Научното жури **ДА ДАДАТ** на **Татяна Василева Петкова, автор на дисертационния труд «Човешката участ в процеса на глобализацията» образователната и научна степен степен «Доктор» по научна специалност 05.01.01. «История на философията)».**

02 юли 2012 г.

Подпис: :

С о ф и я

(проф. д.ф.н. Ж. Стоянов)